

Οι ξενισμοί στη γλώσσα μας

/ [Επιστήμες](#), [Τέχνες](#) & [Πολιτισμός](#)

Του Δημήτρη Νατσιού, Δάσκαλος -Κιλκίς

Ξενισμός είναι η γλωσσική ξενομανία, η γλωσσική μας εξάρτηση από τις ξένες γλώσσες -μακροπρόθεσμα η πιο επικίνδυνη- κυρίως από την Αγγλική. Ο μεγάλος μας ποιητής Γ. Σεφέρης είχε επισημάνει το πρόβλημα από πολύ παλιά, όταν έλεγε πως «...στα χρόνια μας, πρέπει να μην το ξεχνάμε, το ζήτημα δεν είναι πια αν θα γράφουμε καθαρεύουσα ή δημοτική. Το τραγικό ζήτημα είναι αν θα γράφουμε, ή όχι, ελληνικά». Ποιοι είναι όμως οι λόγοι που οδηγούν στην άλωση της γλώσσας μας από τους ξενισμούς; Πού οφείλεται αυτή η αδικαιολόγητη χρήση ξένων λέξεων και φράσεων; Εν τάχει απαριθμούμε κάποιους απ' αυτούς.

Πρώτον: Η κάμψη των παραγωγικών και αφομοιωτικών ικανοτήτων της γλώσσας μας. Δείγμα ευρωστίας μιας γλώσσας είναι να εντάσσει και να προσαρμόζει στο δικό της κλιτικό σύστημα ξένες λέξεις ή να πλάθει ελληνολεκτικά αντίστοιχα στοιχεία. Χάρης στον παλαιότερο αφομοιωτικό δυναμισμό της γλώσσας μιλούμε σήμερα για καουμπόηδες, χίπηδες, βιταμίνες, γκοφρέτες, πλατφόρμα, φλερτάρω, καφετζής, ρουσφέτι, μπελάς, μουσαφίρης, λιντσάρω και εκατοντάδες εξελληνισμένες ονομασίες ξένων πόλεων, ποταμών, χωρών. (Βρυξέλλες, Λονδίνο, Παρίσι, Βολταίρος, κλπ). Έξοχα δείγματα της ικανότητας της λόγιας κυρίως γλώσσα να πλάθει νέες λέξεις, αντλώντας από τα αστείρευτα γλωσσικά μας κοιτάσματα, και να αντικαθιστά ξένες, έχουμε σε πάμπολλες περιπτώσεις. Έτσι η πόστα έγινε ταχυδρομείο (ταχύς+δρόμος), ο μίνιστρος έγινε υπουργός (υπό+έργο), ο αβοκάτος έγινε δικηγόρος (δίκη+αγορεύω), το σπιτάλι έγινε νοσοκομείο (νόσος+ κομώ=φροντίζω), η γαζέτα έγινε εφημερίδα (επί +ημέρα), ο κόνσολος έγινε πρόξενος (προ+ξένος), το καπιτάλι έγινε κεφάλαιο, το ρομάντσο έγινε μυθιστόρημα, το γκουβέρνο έγινε κυβέρνηση, και χιλιάδες άλλες.

Η αποκοπή μας από την αρχαία γλώσσα, η περιθωριοποίηση της λεγόμενης καθαρεύουσας, που ταυτίστηκε με τον στείρο συντηρητισμό (αν και συνιστούσε

μια έτοιμη δανειοληπτική γλωσσική δεξαμενή) κατάντησαν την νεοελληνική “να εκλιπαρεί” τις ξένες γλώσσες, για να καλύψει την ανεπάρκειά της και να μεταφυτεύει, ανεξέλεγκτα και αθρόα, ξένα στοιχεία, χωρίς, επαναλαμβάνουμε, να τα εξελληνίζει ή να τα προσαρμόζει στο δικό της τυπικό.

Δεύτερον: Η συμπλεγματική επίδειξη «ξενογλωσσίας» από παντοίους θεράποντες του καλάμου, διανοούμενους, δημοσιογράφους, διαφημιστές και λοιπούς κενολόγους. Πολλοί έχουν την εντύπωση πως το διάνθισμα της γλώσσας τους (γραπτής ή προφορικής) με ποικίλους ξενισμούς, τους χαρίζει περιωπή και κύρος ή αξιοπιστία στα διαφημιζόμενα προϊόντα τους. Μια τυχαία δειγματοληπτική καταγραφή αποδεικνύει του λόγου το αληθές. Έτσι ακούμε να μιλούν πολλοί για: ντόπινγκ κοντρόλ αντί για έλεγχο αναβολικών, ρέκορντμαν αντί για πρωταθλητή, ριπλέι για επανάληψη, πρέσινγκ για πίεση, τάνκερ για δεξαμενόπλοιο, καμεραμάν για εικονολήπτη, σερ για σύνολο, σπήκερ για εκφωνητή, αβαντάζ για πλεονέκτημα, τεραίν για γήπεδο, πρες κόμφερανς για συνέντευξη τύπου, πρες ρουμ για γραφείο τύπου και εκατοντάδες άλλες περιπτώσεις.

Τρίτον: Όπου και να στρέψεις σήμερα το βλέμμα σου, σε βιβλία και περιοδικά, σε δρόμους και προθήκες, σε αντικείμενα και σώματα ανθρώπινα, σε παιχνίδια και εργαλεία, καθώς και σε τεχνικές επικοινωνίας και ηλεκτρονικά συστήματα πληροφοριών, συναντάς σχεδόν αποκλειστικά την ξενόγραφη ή ξενόγλωσση διατύπωση. Έτσι αργά αλλά σταθερά εξοικειώνεσαι μαζί της, εθίζεσαι σ’ αυτήν, την αποδέχεσαι σαν αυτονόητο εικαστικό στοιχείο της καθημερινής ζωής. (Όλα αυτά καλλιεργούν το έδαφος, χωρίς να γίνονται κατ’ ανάγκη γι’ αυτό το σκοπό, για την αντικατάσταση του ελληνικού αλφαβήτου με το λατινικό). Μπορεί σήμερα να μιλάμε για την απειλή της παγκοσμιοποίησης και τον κίνδυνο του εξαμερικανισμού, αλλά να έχουμε υπ’ όψιν πως τα προκεχωρημένα του φυλάκια είναι αυτά που επηρεάζουν το ήθος και τον ψυχισμό μας, όπως η μουσική, η μόδα, τα τρόφιμα, ο χορός, ο κινηματογράφος. Αν και υπάρχει νόμος του κράτους από το 1984, που επιβάλλει πλάι στην ξενόγλωσση επιγραφή να αναγράφεται και η ελληνική, ως συνήθως, ο νόμος πετάχτηκε στον κάλαθο των αχρήστων. Είναι πιο «πολιτισμένο», επικοινωνιακό και προοδευτικό να ονομάζεις το προϊόν σου «ΣΕΡΓΑΛ» και όχι με την σαφέστατη ονομασία «Σερραϊκό Γάλα». Το να σε λένε Τζων Καλημέρη και όχι Γιάννη, σου προσπορίζει κύρος και αρχοντιά (γαρνιρισμένη βέβαια με αρκετές δόσεις χωρατιάς).

Τι φταίει: Η παρεχόμενη παιδεία. Τα γλωσσικά εγχειρίδια του Δημοτικού είναι ελλιπέστατα, αναχρονικά, που υποτιμούν την νοημοσύνη, την προσληπτικότητα και τις ανάγκες των μαθητών. Βιβλία με φτωχότατο λεξιλόγιο, από τα οποία απουσιάζουν προκλητικά οι επιφανείς χειριστές της γλώσσας μας και διαιωνίζουν, την γλωσσική ακαταστασία. Είναι δυνατόν να διδάσκεται η γλώσσα μας, παρέχοντας στους μαθητές εγχειρίδιο Γραμματικής, που γράφτηκε ουσιαστικά πριν από 60 χρόνια; Είναι δυνατόν το σπάταλο κράτος να μην παρέχει δωρεάν

στους μαθητές τού Δημοτικού ένα ορθογραφικό, ερμηνευτικό, συνωνύμων, παραγώγων και αντιθέτων λεξικό; Είναι δυνατόν να απουσιάζει η ετυμολογία από την ύλη, το πιο γοητευτικό κομμάτι της γλώσσας μας; ετυμολογία, η οποία θα διδάξει στον μαθητή την διαχρονικότητα της γλώσσας μας και θα του ανοίξει διάπλατα μπροστά του την ακένωτη γλωσσική πηγή από την οποία θα αντλεί συνεχώς. (Οι ξένοι αυτό εφαρμόζουν. Όταν εφευρίσκουν κάτι και αμήχανοι σκέφτονται πώς θα το ονομάσουν, προσφεύγουν στην αρχαιοελληνική και λύνουν το πρόβλημα τους).

Ο μαθητής, δεν έρχεται να επαναλάβει στο σχολείο αυτό που ήδη γνωρίζει από την αυθόρμητη εμπειρία της εξωσχολικής καθημερινότητας, αλλά να εμπλουτίσει το λεξιλόγιο του με καινούργιες λέξεις να δέσει, ενιαία και οργανικά, μέσω της γραμματικής, τα διάφορα σκόρπια στοιχεία της γλώσσας που μιλάει. Τα γλωσσικά βοηθήματα του Δημοτικού είναι κατάλληλα μάλλον για ξενόγλωσσους και ένας μέσος μαθητής δεν χρειάζεται παραπάνω από 15-20 λεπτά για να συμπληρώσει τις υπάρχουσες σ' αυτό ασκήσεις. Γι' αυτό και του είναι βαρετά. (Για Συντακτικό ούτε καν γίνεται λόγος. Οι παρατηρούμενες σήμερα ασυνταξίες και ασυναρτησίες, οι σολοικισμοί και οι βαρβαρισμοί, οφείλονται στο ότι κανείς πλέον δεν διδάσκει έστω και στοιχειώδη στοιχεία του Συντακτικού. Ένα απλό, εύχρηστο και εύκολο για τον μαθητή της Ε' και ΣΤ' τάξης Συντακτικό, θα ήταν μία «κάποια λύσις». Στην χώρα όμως που σπαταλά 30 δις για τελετές και πανηγύρια έναρξης ή λήξης, είναι αστείο να μιλάς για σοβαρή προσπάθεια αναμόρφωσης της περιρρέουσας γλωσσικής αθλιότητας). Το θέμα είναι τεράστιο και δεν εξαντλείται με μια σύντομη περιγραφή του. Θα ήταν πολύ ενδιαφέρον να δημοσιεύσουμε γνώμες ανθρώπων που συν-πονούν την γλώσσα μας.

Θα κλείσουμε την παρούσα περιδιάβαση στο πρόβλημα των ξενισμών, πάλι με τον Σεφέρη, με τον αφυπνιστικό του λόγο: «Ο Θεός μας χάρισε μια γλώσσα ζωντανή, εύρωστη, πεισματάρια και χαριτωμένη, που αντέχει ακόμη, μολονότι έχουμε εξαπολύσει όλα τα θηριά για να την φάνε, έφαγαν όσο μπόρεσαν, αλλά απομένει μαγιά. Έτσι θα έλεγα παραφράζοντας τον Μακρυγιάννη. Δεν ξέρω πόσο θα βαστάξει ακόμη τούτο. Εκείνο που ξέρω είναι ότι η μαγιά λιγοστεύει και δε μένει πια καιρός για να μένουμε αμέριμνοι. Δεν είναι καινούργια τα σημεία που δείχνουν πως αν συνεχίσουμε τον ίδιο δρόμο, αν αφεθούμε μοιρολατρικά στη δύναμη των πραγμάτων, θα βρεθούμε στο τέλος μπροστά σε μία γλώσσα εξευτελισμένη, πολύσπερμη και ασπόνδυλη.»

(“Αλφαβητάρι του Νεοέλληνα”,σελ.133 “Πατάκης”).

Η συχνοχρησία του “κάνω”

Από τους πιο ύπουλους και επιβλαβείς ξενισμούς, απ' αυτούς που αποπτωχεύουν την γλώσσα μας, είναι η συχνοχρησία του ρήματος κάνω. Μια σειρά από καίριες λέξεις της ελληνικής γλώσσας έχουν υποκατασταθεί στη χρήση τους από το ρήμα κάνω. Ενώ η νεοελληνική γλώσσα παρουσιάζει το μέγιστο πλεονέκτημα , να

διαθέτει δύο ή και περισσότερες λέξεις για το ίδιο πράγμα, γεγονός απότοκο της μακραίωνης και δημιουργικής της διαδρομής, εντούτοις, παρατηρείται σήμερα το φαινόμενο να εγκαταλείπονται σωρηδόν λέξεις με σαφήνεια και εκφραστική καθαρότητα και να χρησιμοποιείται « κατά κόρον», η λέξη-τσιχλα, το ρήμα κάνω.

Έτσι, παραδείγματος χάριν, λέμε στην Νεοελληνική:

Κάνω σπίτι αντί χτίζω σπίτι,
κάνω οικογένεια αντί δημιουργώ οικογένεια,
κάνω λεφτά αντί αποκτώ λεφτά,
κάνω παιδιά αντί αποκτώ παιδιά,
κάνω εγχείρηση αντί εγχειρίζομαι,
κάνω ερώτηση αντί ερωτώ,
κάνω τον τρελό ή καλό ή κακό αντί προσποιούμαι ή υποδύομαι τον τρελό,
κάνω πίσω αντί οπισθοχωρώ,
κάνω ζημιά αντί προκαλώ ζημιά,
κάνω μπάνιο αντί κολυμπώ,
κάνω τραπέζι αντί τραπεζώνω,
κάνω εκλογές αντί διεξάγω εκλογές,
κάνω εντύπωση αντί εντυπωσιάζω,
κάνω τσιγάρο αντί καπνίζω,
κάνω κάτι γνωστό αντί γνωστοποιώ
κάνω γυμναστική αντί γυμνάζομαι.

Έτσι ακούμε ακαλαίσθητες και ομοιόμορφες προτάσεις όπως:

Ο γιατρός μ' έκανε καλά, αντί με θεράπευσε.

Έκανε πολλούς αγώνες για να κερδίσει... αντί αγωνίστηκε ή διεξήγαγε πολλούς αγώνες...

Το τσιγάρο κάνει πολλή ζημιά, αντί το τσιγάρο προξενεί ή προκαλεί πολλή ζημιά.

Να σημειώσουμε πως η λεξιλογική αυτή ισοπέδωση είναι κατά κανόνα μεταφορά στην γλώσσα μας της παγκοσμιοποιημένης λέξης «do», που έχει εισαχθεί στην ελληνική μέσα από άθλιες ως πρόχειρες και κακοπληρωμένες μεταφράσεις, από ξενικές μιμήσεις και πονηρές διαφημίσεις. (Το θέμα γλώσσα και τηλεόραση και οι ολέθριες επιπτώσεις που έχει η τηλεόραση-η προσφυώς επονομαζόμενη και « τρίτος γονέας»- στο γλωσσικό αισθητήριο των παιδιών, επειδή είναι τεράστιο, θα το διαπραγματευτούμε στην επόμενη έκδοση του ενθέτου).

Πώς μπορεί να αντιμετωπιστεί η καλπάζουσα αυτή επέκταση των ξενισμών στην γλώσσα μας; Δύο χώροι μπορούν να λύσουν ή να απαλύνουν τουλάχιστον το πρόβλημα, το σχολείο και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, μαζί με τον έντυπο γενικά λόγο (βιβλία, περιοδικά, εφημερίδες). Το σχολείο και δη το δημοτικό είναι φύσει και θέσει ο θεματοφύλακας των τιμαλφών αξιών του Γένους μας και κυρίως του γλωσσικού μας πλούτου. Αντί όμως η εκπαίδευση να είναι θύλακας

αντιστάσεως στην γλωσσική υποβάθμιση, αποβαίνει σιγά σιγά συντελεστής της.

Πηγή: aktines.blogspot.gr